

Conspicit præterea et Antichristi figuram, habentem A luptate munda servaverunt. Exsequitur deinde interitum meretricis Babylonæ, et nuptias Agni, adventum iudicii, interitumque Antichristi, et sempiternam punitionem diaboli. Ad ultimum memorat resurrectionem mortuorum, cœlique novitatem, et terræ, descriptionemque Jerusalem, flumen etiam baptismi mundum, lignumque vitæ Dominum Jesum Christum.

109. Narrat inter hæc et canticum Testamenti novum, speculaturque angelos gestantes pateras, cernitque similiter interitum bestię, et beatitudinem eorum qui corporis sui vestimenta absque carnis vo-

109. Al., *phialas*; alii, *citharas* pro *pateras*. MAR. *Ibid.* Nonnulli Editi addunt: *Jesum Christum, cui*

est honor, gloria et imperium in sæcula sæculorum. Amen. Quæ verba in melioribus desunt. AREV.

SANCTI ISIDORI

HISPALENSIS EPISCOPI

LIBER NUMERORUM

QUI IN SANCTIS SCRIPTURIS OCCURRUNT.

220 CAPUT PRIMUM.

Quid sit numerus.

1. Non est superfluum numerorum causas in Scripturis sanctis attendere. Habent enim quamdam scientiæ doctrinam, plurimamque mystica sacramenta. Proinde regulas quorundam numerorum, ut voluisti, placuit breviter intimare.

2. In principio autem, quid sit numerus definiendum est. Numerus est congregatio unitatis, vel ab uno progrediens multitudo, cujus quidem universitas infinita est, nec ulla potest multitudine terminari.

3. *Par* numerus est qui in duabus æquis partibus dividi potest; *impar* vero, qui dividi æquis duabus partibus nequit, uno medio vel deficiente, vel superante. Pariter *par* numerus est qui secundum parum numerum pariter dividitur, quousque ad indivisibilem perveniat unitatem, ut puta, *sexaginta quatuor*. Habet enim 221 medietatem *triginta duo*; hic autem *sedecim*, *sedecim* vero *octo*, *octonarius* vero *quatuor*, *quaternarius* *duo*, *binarius* *unum*, qui singularis indivisibilis est.

CAPUT II.

De unitate.

4. *Unitas* est pars minima numerorum, quæ secari non potest. Idem autem unus semen numerorum, non numerus. Ex ipso enim cæteri manant, vel procreantur; eundemque solum esse (constat) mensu-

1. Quæ ad hunc librum præfationis loco illustrandum facere maxime possent, ea omnia sedulo a nobis in Isidorianis, cap. 63, exposita sunt, ubi etiam auctores indicantur qui de allegorica seu mystica numerorum interpretatione agunt, quique cum Isidoro nostro ab iis quibus id otium fuerit, conferri poterunt. Quod ait Isidorus, *ut voluisti*, indicat opus ad aliquem fuisse directum; sed quisnam is fuerit, incertum omnino est. Cum liber nunc primum edatur, et ex uno tantum ms. exemplari Taurinensi descriptus sit, neque enim aliud exemplar alibi exstare novi, nullas varias lectiones afferre licet, ac solum nonnullas conjecturas in locis obscurioribus apponam. In multis locis sacræ Scripturæ numeros mysterio aliquo gaudere tradit etiam Isidorus, *Etymol.*

Bram, et incrementorum causam, statumque decrementorum. Nam omnium incrementa ab ipso incipiunt, rursusque usque ad ejus unitatem perveniunt.

5. Nam et post decem, nisi ab uno rursus incipitur, nequaquam deinceps numerorum incrementa consurgunt. Idem etiam insecabilis est, nec per ulla partes dividi potest, quia ubique pars est, ubique totus est, ad cujus exemplum unus est Deus, unus est mediator Dei et hominum Homo Christus Jesus. Paraclitus quoque Spiritus unus; una est Mater Ecclesia, fecunditatis successibus copiosa, pro cujus unitatis formula insinuanda angelus ille apud Ezechielem limen portæ Jerusalem calamo uno metitur.

6. Sed et arca Noe desuper collecta in unum cubitum coarctatur; in latere quoque arcæ fit ostium unum. Unum est etiam in Ecclesia baptismum; fides eadem una est. Mundus idemque unus. Sblis etiam, quem cernimus, lumen unum. Quam unitatem rite sapientes hujus mundi concordiam, vel pietatem, amicitiamque dixerunt, quod ita neccatur, ut non secetur in partes.

7. Itaque quia divisionem sui unitas non capit, deinde cum unum factum in quocumque defluerit, licet ejus linea insecabilis, ac sine una latitudinis significatione habeatur, tamen conjunctis binarium D reddet.

lib. iii, cap. 4. Sanctus Augustinus, quæst. 152 in Genes., lib. 1: *In numeris, quos in Scripturis esse sacratissimas et mysteriorum plenissimas, ex quibusdam, quos inde nosse potuimus, dignissime credimus.*

5. *Par*, etc. *Etymolog.* lib. iii, cap. 5.

4. *Addidi constat*, quod in Isidori operibus solet abesse, ut sæpe animadverti.

5. Sanctus Leander, Isidori frater, in homilia de conversione Gothorum in Actis concilii Toletani iii: *Unus est enim Christus Dominus, cujus est una per totum mundum Ecclesia*, etc. De cujus fecunditate multa ibi Leander.

6. Posset legi *unus... baptismus*. Sed nihil muto.

7. *Malim sine ulla... conjunctio binarium reddet.*

222 CAPUT III.

De binario numero.

8. *Binarius* numerus prima numerorum procreatio, primaque est forma, parilitatis corporatio, motusque primi, sociusque præcedentis, et frater, est etiam medietatis capax. Nam bona malaque participat quadam discordia, qua sibi invicem adversantur; utpote quæ prima poterit ab adhærente separari, ut bina illa et munda quæ figuratim introducuntur in arcam, quæ quidem, dum ex parilitate consistant, in se tamen mystice videntur esse divisa.

9. Ad hoc genus pertinent et illi duo in agro, qui invicem discernuntur, quia, adveniente sæculi tribulatione, ex ipsis quidam pertinent in fidem, et rursum vocantur, quidam vero tentationibus cedunt, atque relictis in profunda laxantur. Præterea concordant et in bonam partem utraque, juxta quod sunt duo Testamenta legis et Evangeliorum; sunt et duæ tabulæ lapideæ, in quibus præcepta legis scripta sunt, totidemque tubæ argenteæ legis et gratiæ erant, in quibus patres ad promovenda castra canebant.

10. Duo etiam Seraphim scribuntur, qui ante thronum sedentes, jugiter hymnum decantantes erumpunt; duæ etiam oliivæ a dextra lævaque lampadis in Zacharia leguntur. Sunt et duo ubera Testamentorum sponsæ, id est, Ecclesiæ in Canticis canticorum; ibi etiam et duo hinnuli gemelli pascuntur inter lilia agri.

11. In Apocalypsi quoque duo testes prophetare jubentur, et in Jeremia duo de cognatione gentis assumuntur. In Evangelio quoque bini de septuaginta discipulis ante faciem Christi mittuntur, et duo pisces in eremo populo dividuntur. Duo sunt et charitatis præcepta, quibus lex tota pendet, atque prophetæ. Unde idem numerus societas est, quo vinculo animæ connectuntur, et quod minus quam inter duos charitas non habetur. Idem quoque numerus etiam iustitiae, quo æquis gaudeat pariter ponderatis.

12. Præterea duo sunt et quæ hominem ad beatam vitam 223 perducunt, fides, scilicet, atque opus; sed fides constat ex divinitate, opus autem in rectitudine vitæ; quin etiam et duæ vitæ nobis in Ecclesia prædicantur, una temporalis, in qua ex fide vivimus, alia æterna, in qua Deum plena veritatis intelligentia contemplantur.

CAPUT IV.

De ternario numero.

13. *Ternarius* princeps est imparium numerus, perfectusque census; nam iste prior initium, mediumque finemque sortitur, et centro medietatis principiumque finemque æquali jure componit, qui

8. Multa huc ex Allegoriis Isidori, aliisque ejus operibus biblicis afferri possent; sed nihil est necesse passim in his innumerari, cum constet eum sæpe sua repetere.

10. Relege Proœmia, n. 42.

13. *Quia tres unum sunt.* In Ms. erat *qui tres*, etc. Innotuit testimonium sancti Joannis Ep. 1, cap. v, 7: *Tres sunt, qui testimonium dant in cælo, PATER, VERBUM, ET SPIRITUS SANCTUS, et hi tres unum sunt.* Quod authenticum esse ex hoc quoque loco probatur.

A dum vere constet ex tribus, secundum aliquid tamen unus est, quia tres unum sunt; unum utique in Divinitate, tres in personarum distinctione; in natura unum, tres in appellatione.

14. Jure ergo hic numerus Trinitatis speciem significat; eodem namque numero in toto orbe sacrosancta Trinitas atque Divinitas prædicatur, eodemque numero trisagion hymnus ab angelis in cœlestibus canitur. Arca etiam diluvii tricamerata constructur, ex tribus liliis Noe cunctæ gentes post diluvium reparantur. Illic etiam numerus decies multiplicatus altitudinem arcæ mystica ratione concludit, centies computatus ejusdem longitudinem efficit; cujus quidem numeri exempla in sacris eloquiis copiosa sunt.

B 15. Tres namque angelos Abraham sub Trinitatis imagine vidit; tres Isaac puteos effodit; tres Jacob virgas in aquas ob aspectum pecorum misit; trina dies Jonam in corde ceti gestavit; tribus diebus per poenitentiam Ninivitarum populus Dei iram mitigavit. In Evangelio autem tribus servis sumptum Dominus credidit. Lazari quoque mortem idem post triduum superavit. Dilectionis fermentum evangelica mulier in satis tribus abscondit.

16. Tertio Deus, ut calix passionis transiret, oravit. Tertio Petrus Christum negavit. Tertio idem confitendo amavit. Tribus diebus Dominus noster Redemptor in sepulcro quievit. Tertio 224 se discipulis, cum a mortuis resurrexisset, ostendit. In tribus etiam tria sunt quæ commendat Apostolus, in quibus omnis prophetia constat, fides, spes et charitas. Tres sunt evangelici fructus, primus, qui et centenus, martyrum; secundus, sexagenarius, virginum; tertius, tricenarius, conjugatorum.

C 17. Tria sunt etiam et quæ [Forte, ea quæ] in Deum non cadunt, mensura, locus et tempus. Tres sunt species animæ, sive motus, cupiditas, ira, vel ratio. Sacræ legis lingua triplex est, Hebræa, Græca, et Latina. Triplex est etiam intelligentiæ sensus, historicus, moralis et mysticus. Unde et philosophi mundi tres sapientiæ partes esse dixerunt: physicam, quæ naturalis; logicam, quæ rationalis; ethicam, quæ moralis.

D 18. Tria sunt et apud musicos genera sonorum, vox, flatus et pulsus: vox in faucebus, flatus in tibiis, pulsus vero in citharis. Porro genera rationalium creaturarum tria sunt, angelorum in cœlo, hominum in terra, spirituum immundorum. Tria sunt inter hæc tempora mundi, ante legem, in lege, sub gratia. Tres quoque partes habentur et orbis, Asia, et Europa, vel Libya. Ternis quoque mensibus

Verum de eo satis superque interpretes, alique viri docti, qui peculiaribus dissertationibus auctoritatem eorum verborum ex antiquissimis Codicibus sustulerunt, ut Natalis Alexander, Calmetus, etc.

18. Librarius fortasse omisit in aere post spirituum immundorum. Sanctus Hieronymus, in Ephes. vi, 12: *Hæc omnium doctorum opinio est, quod aer... plenus sit contrariis potestatibus.* Ita alii veteres passim. Quod dicitur *vel Libya*, Isidoriano more vel pro et ponitur.

anni tempora distinguuntur, et coram tribus testibus A actio cuncta finitur.

CAPUT V.

De quaternario numero.

19. Quid quatuor dicam, in quo numero soliditatis certa perfectio est? Nam ex longitudine, et latitudine, et profunditate componitur decas, quæ plenum efficit; decem enim ex quatuor numeris gradatim surgentibus integratur. Unum enim, et duo, et tria, et quatuor decem faciunt. Similiter et centum ex **225** decade quaternario cumulatus, id est, decem, et viginti, et triginta, et quadraginta, qui sunt centum. Item ac quatuor numeri mille reddunt; id est c, cc, ccc, cccc. Sic decem millia, cæteraque eodem incremento complentur.

20. Numerus autem iste quadratus evangelistarum B quatuor deputatur, qui in quatuor partes, vel in angulos mundi fusi sunt. Quanquam et quatuor sunt paradisi flumina, quæ totum orbem circumfluunt. Area quoque Noe quadratis lignis construitur. Testamenti denique area quatuor aureis circulis velabatur.

21. Vestis etiam sacerdotalis in lege quatuor coloribus, id est, hyacintho, bysso, cocco, purpuraque ex auro contextitur. Præterea et quatuor venti terræ in Ezechiele aspirant, ut in figuram futuræ resurrectionis arida ossa consurgant; totidemque venti cæli, id est, angelicæ potestates, apud Danielem pugnantes, irrunt in mare hujus sæculi magnum. Idem quoque Daniel quatuor regna mundi sub diversis figuris exponit.

22. Similiter Zacharias quatuor cornua regnorum totidemque fabros describit, et quatuor quadrigas Evangelii, missas in quatuor cardines cæli. Item apud Joannem quatuor animalia vultus sibi differentis describuntur, qui in senis alis numerum viginti quatuor seniorum efficiunt. In creaturis autem rerum quatuor sunt terræ partes, quatuor cæli frontes, Oriens, Occidens, Septentrio, sive Meridies.

23. Quatuor etiam mundi elementa habentur, ex quibus universa subsistunt, ignis, aer, aqua, et terra. Annus quoque quatuor temporibus volvitur, æstatis, autumnus, hiemis atque veris. Ipsa denique hominis natura ex quatuor est elementis concreta, ex calido et frigido, humido atque siccato. Virtutes quoque animi quatuor scribuntur, justitia, prudentia, for-

19. In Ms. magis videbatur *plenam*, quam *plenum*. Fortasse Isidorus scripsit *plenam perfectionem*, et paulo ante *profunditate et sublimitate*. Denarii perfectionem sapissime sanctus Augustinus commendat, quem in hac numerorum mystica expositione Isidorus libenter sequitur.

22. In Ms. erat *differentiæ*. Fortasse Isidorus scripsit *vultu sibi differentia*. De re ipsa vide Apocalypsin, cap. iv.

24. Fortasse, *quadricolori splendore*. Irius, sive arcum cælestem colorum familiam omnem parere, nigro alioque coloribus exceptis, tradunt ii qui phænomeni hujus naturam accurate expresserunt; qua de re, præter physices et optices scriptores, nonnulli

titudo et temperantia; totidemque e contrario vitia, cupiditas, metus, dolor et gaudium.

24. Mortalium quoque rerum quatuor vitæ sunt, initium, augmentum, status et declinatio. Quatuor etiam genera animalium in mundo habentur, id est, cælestia, pennigera, aquatilia, sive terrestria. Iris et ipse cælestis quadricoloris splendore variatur. Quatuor quoque quadrantibus ratio bissexii colligitur.

CAPUT VI.

226 *De quinario numero.*

25. Sequitur *Quinarius* numerus, qui, sive cum aliis imparibus, sive cum suo genere sociatur, se semper ostendit. Nam quinque per quinques faciunt viginti quinque, et quinques terni quindecim, et quinques septem triginta quinque; et quinques novem quadraginta quinque. Illic præterea numerus legi est attributus; lex enim quinque libris completitur [*Forte comprehenditur*]. Unde etiam et Apostolum in Ecclesia quinque verba loqui delectat.

26. Sed et quinque cubitis altare in lege per quadrum construitur; totidemque urbes in Isaia Chanaanæ lingua loquuntur. Sunt et quinque virgines prudentes in Evangelio, sunt et aliæ quinque fatuæ. Panes quoque divisi populo quinque. Minas præterea quinque et talenta quinque. Item secundum mundi philosophos zonæ terræ quinque, et apud Latinos vocales litteræ quinque.

27. Sensus quoque corporis quinque, visus, auditus, odoratus, gustus et tactus; totidemque habitatorum mundi genera, id est, homines, quadrupes, vel reptantes, natantes, sive volantes. Præterea et quinquennio lustrum finitur, olympias quinquennio terminatur.

CAPUT VII.

De senario numero.

28. *Senarius* numerus primus et perfectus, et partibus suis primus impletur. Nam sextam sui intra continet, quod unus; tertiam, **227** quod duo; et dimidium, quod tres; hæc enim summa in unum ducta, id est, unum, et duo, et tria sex faciunt. Nullus autem ante senarium invenitur qui suis partibus, dum dividitur, impleatur, cujus perfectio etiam ipso opere mundi clarescit.

29. Sex enim diebus perfecit Deus opera sua. Primo die condidit lucem, secundo firmamentum, tertio speciem maris et terræ, quarto sidera, quinto et pisces, et volatilia, sexto hominem, atque animantia.

peculiares tractatus exstant. Isidorus fortasse innuit quatuor esse præcipuos colores, qui in iride apparent, qui tamen inter se varientur.

25. De quinario numero sanctus Augustinus enarrat. in psalm. cxlvii, n. 10, et alibi. Quod Apostolum in ecclesia quinque verba loqui delectet, nescio sane quo pertineat.

28. Infra etiam, num. 48: *Octonarius primus et perfectus est*. Non male hoc loco esset: *Senarius numerus primus est perfectus*. Præstaret etiam legere: *Nam sextam sui partem intra se continet*.

29. De sex ætatibus mundi alibi etiam Isidorus in Etymologiis, in Chronico, etc. Sed hic locus fortasse integer non est, satis tamen intelligitur.

Sex etiam dies sunt, quibus ætatibus mundus perficitur, quarum prima est ab Adam usque ad Noe, secunda hinc usque ad Abraham, tertia usque ad David, quarta usque ad Transmigrationem, quinta usque ad adventum Christi, sexta, quæ nunc ætas est, usque in finem mundi.

30. Annus quoque ipse numero consummatur; sexagenarius enim numerus dierum sexta pars est, ejus summa per senarium primi versus multiplicata, id est, sexies sexaginta, cccclx. Residui sunt quinque dies, quibus si adjiciuntur quadrante partes, totum senarium numerum faciunt. Siquidem et ipse quadrans ex his consistit.

31. Idem ipse Senarius numerus quadro et solido quaternario sociatus, horas diei noctisque metitur. Nam quater seni viginti quatuor efficiunt. Præterea hujus numeri perfectio et in ætatibus hominum, et in rerum gradibus invenitur. Sex enim ætatibus cursus mortalium consummatur, hoc est, infantia, pueritia, adolescentia, juventute, senectute, senio. Sex sunt et gradus omnium rerum, id est, non viventia, ut lapides; viventia, ut arbores; sensibilia, ut pecudes; rationabilia, ut homines; immortalia, ut angeli. Novissimus et summus gradus est, qui est super omnia Deus.

32. Item naturalia officia, sine quibus esse nihil potest, sex sunt; id est, magnitudo, oculi, figura, intervalla, status et motus. 228 Item ipsius motus sex differentie sunt. Nam movemur ante, a tergo, dextra, lævaque, sursum, atque deorsum. Sunt quoque exempla multa hujus numeri in sacris eloquiis. Nam sexto die homo ad Dei formatur imaginem, et sexta ætate mundi Salvator venit in carnem, et sex diebus jussum est populo in deserto manna colligere.

33. Hinc et Ezechiel quoque in dextera viri calammum sex cubitorum vidisse se narravit. Ipse etiam templi frontes sex cubitis in altum scripsit. Idem sex agnos in holocaustis principem offerre mandavit. In Evangelio quoque sex hydrias plenas aquis Christus in vini saporem convertit. Sex etiam dies idem ante Passionem ingrediens in Jerusalem super asinum sedit. Sunt et alia plura, sed propter legendi fastidium omittuntur.

30. Quadrante partes quid sit, non intelligo. Legerem quadrantis partes. Lumen afferet Plinius de anni diebus loquens: Ad cccclx (dies) adjiciunt etiamnum intercalarios diei noctisque quadrantes. Ex quo apud Isidorum reponendum censeo: Siquidem et ipse quadrans sex horis consistit; nam quadrans diei sex horæ sunt, et ante correctionem Kalendarii Gregoriani cccclx diebus ad annum complendum sex integræ horæ adjiciebantur.

31. Deerat in ms. conjunctio et post ætatibus hominum.

33. Mutavi offerri, quod ms. exhibebat, in offerre. Vide Ezechielis verba, cap. xlvi, 4.

34. De numero septenario mira passim narrantur, nonnunquam etiam superstitiosa. Fluddius De microcosmi historia, tract. 1, sect. 1, lib. 1: Ego, inquit, hominem doctissimum novi, qui virtute hujus numeri septenarii, cujusdam quasi oraculi assistentia, que-

CAPUT VIII.

De septenario numero.

34. Septenarius numerus a nullo nascitur, nec generat, nec generatur. Nam omnes numeri intra decem positi aut gignunt alios, aut gignuntur ab aliis. Iste nec gignit, nec gignitur. Sex enim et octo generantur tantummodo. Quatuor autem, et duo et creant, et creantur. Septem nihil gignit, nec ab altero gignitur.

35. Hic autem numerus septenarius juxta legitimum est; sive cum testificatur, ut septuaginta, et septingenti, sive cum toties in sese septies centeni septem; quique etiam juxta sapientes mundi ea ratione perfectus habetur, eo quod ex primo pari, ac primo impari constat. Primus autem impar ternarius est, primus par quaternarius, 229 ex quibus duobus ipse septenarius consummatur; qui etiam partibus istis multiplicatus duodenarium reddit. Nam sive ter quaterni, sive quater terni duodecim faciunt. Sed per tres Trinitatis mysterium, per quatuor virtutum actio illustratur; ac per hoc in his partibus, ut per Trinitatis speciem actio virtutum perficitur, et per repræsentationem virtutum usque ad Trinitatis notitiam pervenitur. Rursus autem cum ad duodenarium surgit, et duodecim apostolos septiformis gratiæ Spiritus perfectos ostendit, quorum prædicatio [Forte prædicatione] per quatuor virtutum genera Trinitatis fides in toto orbe crescit.

36. In Scripturis autem sanctis iste numerus interdum omne tempus sæculi hujus, interdum requiem significat, nonnunquam Ecclesiæ unitatem demonstrat. Pro universo ponitur, ut est illud: Septies in die laudem dixi tibi (Psalm. cxviii, 164), id est, omni tempore. Idem enim propheta hoc alibi significat pro toto tempore, dum dicit: Semper laus ejus in ore meo (Psalm. xxxiii, 4). Hinc alibi legitur: Septuplum accipiet in isto sæculo. Item æterna requies septenario numero significatur, cum dies septimus in requiem Domini sanctificatus vocatur, in quo jam sit vespera, quia nullis finibus temporum requies æternæ beatitudinis coarctabitur.

37. Inde etiam et in lege septimus dies feriatius esse præcipitur, ut requies in ea æterna significetur. Inde est, quod post resurrectionem suam Dominus

ditiones dubias atque ancipites resolvere non dubitavit, atque etiam de occultis tam præsentibus quam futuris quodammodo divinare pollicitus est.

35. Fortasse, septenarius jure legitimus est. Decet aliquid in verbis, sive cum toties, etc. Mox substitui per quatuor virtutum genera, cum in ms. esset, et quatuor virtutum genera, nullo sensu. De numero septenario confer sanctum Augustinum, serm. 51, cap. 23, et aliis etiam in locis.

36. Verba septuplum accipiet in hoc sæculo, non reperio quo in loco existant. Fortasse pertinent ad caput iv Genesis, 15: Omnis qui occiderit Cain, septuplum punietur. Sanctus Augustinus, serm. 114, hæc verba omisit, superiora protulit: Quid est ergo septies? semper, quotiescumque peccaverit, eumque poenituerit. Hac enim est: Septies in die laudabo te, quod est in alio psalmo: Semper laus ejus in ore meo.

cum septem discipulis convivasse describitur. Tertio igitur genere septenario numero sanctæ Ecclesiæ universitas figuratur, dum per speciem ad genus transitur.

58. Unde et Joannes in Apocalypsi septem scribit Ecclesiis, dum septem sint solæ quæ specialiter nominantur, sed una Ecclesia, quæ septiformis gratia Spiritus perfecte in toto mundo diffunditur; scriptum est enim: *Una est columba mea, una perfecta mea* (Cantic. vi, 8); his enim tantis significationibus numerus iste in Scripturis eminentior est præ cæteris, utpote quem Dominus in requiem suam sanctificavit, et in quo futuræ resurrectionis requiem repromisit.

230 39. Convenienter itaque septenario numero significatur Spiritus sanctus; unde et sanctificatio in lege ad diem septimum pertinet. Nam nullum diem Deus sanctificavit operis sui, sed sanctificavit tantum septimum, in quo requievit ab operibus suis. Jure ergo septiformis Spiritus imaginem portat, qui per divinitatis plenitudinem in Christo inhabitat, Isaiâ testante propheta: *Et requiescet, inquit, Spiritus Domini, Spiritus sapientiæ et intellectus, Spiritus consilii et fortitudinis, Spiritus scientiæ et pietatis, et replebit eum Spiritus timoris Domini* (Isa. xi, 2).

40. Unde et Zacharias sub imagine Christi lapidem habentem oculos septem scribit. Hujus ergo numeri exempla in divinis voluminibus copiosa sunt. Septimus enim ab Adam transfertur Enoch. Et septimus computatur Lamech, qui septem vindictas solvit Cain. Septimo die ingressions Noe diluvium fuit, et septimo mense residens arca quievit. Septena quoque animalia introierunt in arcam; et septem diebus in veteri lege celebrari præcipitur pascha. Candelabrum autem septem ramorum in tabernaculo testimonii Moyses legislator constituit.

41. Arca quoque Testamenti clangentibus tubis septies circumacta Jericho muros subvertit. Elisæus namque septies super mortuum puerum excitavit. Septem quoque mulieres in Isaiâ virum unum apprehenderunt; totidemque fratres apud Sadducæos mulieri nubunt, sibi met succedentes. Septem etiam panes populo in Evangelio dividuntur, et septem sportæ superferuntur.

42. Septem etiam Ecclesiis apostolus Paulus scribit, id est, Romanis, Corinthiis, Galatis, Ephesiis, Philippis, Colossis, Thessalonicis. Et Joannes in Apocalypsi vidit stantem Christum in medio septem candelabrorum, id est, Ecclesiarum Ephesiorum, Smyrnesium, Pergamorum Thyatirarum, Sardium, Philadelphiorum, et Laodiciorum.

42. Item apud eundem septem in dextera Dei stellæ leguntur, et septem signacula libri Agnus occisus resol-

59. In Vulgata: *Et requiescet super eum Spiritus, etc.*

41. Quod de Elisæo dicitur, depravatum videtur. Lib. IV Reg., cap. iv, 33 et seqq., cum Elisæus bis aut ter super puerum mortuum inenbuisset, *oscitavit puer septies*, quod fortasse innuere voluit Isidorus.

45. *Per septem de uno quoque, etc.* Mendum certe subest, quod ita emendari potest: *Per septem, uno*

vit, et septem angeli **231** tubis canunt, et septem accipiunt potestatem septem plagarum. Septemplici quoque muro Jerusalem cælestis fundatur, et septem levitæ ab apostolis eliguntur. Hic numerus multiplicatus per septena, de uno quoque ter mysterio unitatis adjectio quinquagenarium efficit, in quo die post Ascensionem Domini promissus a Patre Spiritus sanctus super credentes descendit. Item per annorum curricula septies in sese multiplicatus, adjecta monade una, ad quinquagenarium pervenit, ac perpetuam requiem jubilæi ostendit; quanquam sit et in eo aliquid contrarium, ut legimus bestiam septem capita habentem. Sunt et septem dæmonum principalia vitia. Infinita quippe exempla hujus numeri in sacris eloquiis.

44. Sed iterum transeamus ad alia, quæ numerum assignant. Septem apud veteres annumerantur genera philosophiæ, prima arithmetica, secunda geometria, tertia musica, quarta astronomia, quinta astrologia, sexta mechanica, septima medicina. Idem quoque septenarius numerus formam lunæ complectitur; tot enim habet luna figuras: prima namque bicornis est, et secunda sectilis, quæ medilunia appellatur, tertia dimidia, quarta plena, quinta, id est, dimidia ex majore, sexta id est sectilis, septima vix, quod et prima, bicornis. Nam tres formas prædictas eadem figura definiens repetit. Hic etiam numerus et nomina lunæ significat. Nam unum, duo, tria, quatuor, quinque, et sex, et septem viginti octo faciunt.

45. Item tot sunt circuli, tot planetæ cœli, tot dies mundi, totque transfusiones elementorum. Nam ex igne aer, ex aere aqua, ex aqua terra, id est ascensio, ex terra aqua, ex aqua aer, et ex aere ignis. Porro septimana partus hominem absolutum perfectumque dimittunt. Septima quoque die ægri periclitantur. Vocales quoque Græcæ litteræ septem habentur.

46. Ipse autem homo septem meatus habet in capite sensibus præparatos, duos oculos, auresque, et nares totidem, et os unum. Parvulis etiam septimo mense dentes emergunt, septimo anno mutantur. Item secunda hebdomada, id est, quarto decimo anno infans pubescit, et possibilitatem gignendi accipit. Tertia vero lanuginem **232** et florem genarum producit. Quarta incrementa staturæ definiuntur; quinta juvenilis ætatis plena perfectivus datur; sexta defluxio est, septima senectutis initium.

47. Item septem naturas abstrusas membra mortalium, id est, linguam, cor, pulmonem, lienem, jecur, et duos renes. Item septem corporis partes hominem perficiunt, id est, caput, collum, pectus, venter, duæ manus, totidem pedes, et in vertice axis cælestis.

quoque propter mysterium unitatis adjecto, quinquagenarium efficit. Aut per septem monade una propter, etc.

44. Corrigendum puto *septima bis, quod, etc.*

45. *Septimana partus, etc.* Obscurum id et forte mendosum.

46. Melius videretur *sexta deflexio est.*

CAPUT IX.

A

De octonario numero.

48. Octonarius primus et perfectus est; nam ex primo motu, id est, ex duobus per duos quatuor generat, et bis facit octoadum perfectum. Illic autem numerus sanctus est, et in figura veræ circumcisionis ascriptus. Quin etiam et septenario numero primus est, et ex septem est, sicut in principio idem, qui fuit octavus in creatione mundi, et perfectio unitatis est.

49. Sed sicut in septenario numero præsens vita volvitur, et designatur, ita per octonarium spes æternæ resurrectionis ostenditur. Hoc enim die Dominus a mortuis resurrexit, qui scilicet a passione Domini computatur tertius; in ordine creationis mundi, ut prædictum est, post septimum reperitur octavus ad demonstrandam utique futuræ resurrectionis beatitudinem; quod non immerito Scriptura sic ait: *Da partem septem, nec non et octo, quia ignoras quid mali futurum sit super terram; quasi diceret: Sic dispensa sollicitè temporalia, ut studeas cogitare æterna: necesse est namque ut bene agendo præcogites, quia de futuris iudicii malis quid denuo tibi incurrat, incertus es (Eccle. xi, 2). Convenit denique numerus iste et Domino, et ejus corpori, quasi uni, et septem.*

50. Inde est, quod octo animæ cum Noe introierunt in arcam. Sed in illis septem septiformis Ecclesia designatur, in octavo Noe **233** Christus, qui est caput Ecclesiæ, figuratur. Ad hoc etiam pertinet quod in Michæa legitur, *septem pastores*, et octavus utique Christus cum septiformi corpore suo. In Evangelio quoque de hoc numero legitur, quod post dies octo coram tribus discipulis suis facies Domini in monte refulsit.

51. Idem etiam Salvator post octo dies resurrectionis Didymo se non credenti manifestavit. In sese triplicatus iste numerus propter Trinitatem viginti quatuor seniores efficit qui coronas suas efferunt coram Agno. At contra octavus scribitur in Apocalypsi diabolus, qui inter septem reges Romanorum a Joanne visus est, quasi occisus, octavus utique, sed in proditione. Denique et octo principalia vitia describuntur, ex quibus multitudo omnium vitiorum exoritur, id est, invidia, iracundia, tristitia, avaritia, ingluviæ, luxuria, inanis gloria, superbia.

48. Cum pro octava multi inscribantur psalmi, nata hinc occasio est indagandi mysticas interpretationes hujus numeri, quæ fere Isidorus complectitur ex Ambrosio, Augustino et aliis. Vide Onomasticum Buri et Hierolexicum Macri.

52. Quædam hic verba mutavi, ut sensum redderem; nam in Ms. erat *magis perfectio dicitur... secundum alias... nam dum primi versus teneat... indigus est, quasi adjiciatur ad novam certam.*

53. Allegoria de numero novem leprosoꝝ explicatur Iainus a sancto Augustino, lib. ii. Question. Evang., quæst. 41, n. 4. Pro *quamvis in eis* in Ms. erat *quam in eos.*

54. Substitui *primi versus* pro *primus versus*, quod erat in Ms. Versus primus est veluti prima decas.

CAPUT X.

De novenario numero.

52. Novenarius secundum se perfectus numerus est, et inde magis perfectus dicitur, quoniam ex tribus perfectis per formam ejus multiplicatus completur. At vero secundum alios imperfectus est; nam ut primi versus finem teneat, uno tamen semper indigus est, qui si adjiciatur ad novem, certam perfectionis atque integritatis regulam complet, in quo novenario numero illi accipiuntur, qui imperfecti sunt, et ad decem præcepta legis nequaquam perveniunt.

53. Ex hoc numero sunt illi novem leprosi in Evangelio, qui ab unitatis consortio seclusi, mundatori suo per superbiam gratias non egerunt. Ex eodem numero accipiuntur a quibusdam et illi nonaginta novem, qui non indigent poenitentia, dum inaniter semetipsos justificant; quamvis in eis quidam cœlestes figuras intelligant. Præterea [Forte, Propterea] Hebræi novem libros esse propheticos dicunt, et **234** gentiles novem musas finxerunt, quibus perfecta scientia consistit modulationum.

CAPUT XI.

De denario numero.

54. Denarius vero ultra omnes habendus est numerus, quia omnes numeros diversæ virtutis ac perfectionis intra se continet; qui licet primi versus finis sit, secundæ monadis complet auspiciam, et formulam unitatis adimplet; in quo tantus sit complexiois terminus, ut ultra numerus nequaquam procedat, sed denuo ad unitatem recurat, sicque deinceps pro infinita numerorum multitudine habeatur.

55. Est autem in Scripturis sanctis legitimus, sicut et septimus, nunc perfectionem significans, nunc aperte totum demonstrans, sicut Daniel, qui omnem Ecclesiam, sive angelorum multitudinem infinitam denario numero complexus est, dicens: *Millia millium ministrabant ei (Dan., vii, 10).* Unde et psalmus: *Curus, inquit, Dei decem millibus multiplex millia lætantium (Ps. lxxii, 18).*

56. Denique hic numerus Decalogi legi ascribitur. Decem enim notissima præcepta legis. Ab Adam progenies usque ad Noe denario numero terminatur; in ejus numeri figura et David propheta in Psalterio decem chordarum cantavit, in ejus typum Salo-

Scripsi etiam *secundæ monadis* pro *secundi monadis*, quod, opinor, librarii error est. Quod autem denarius secundæ monadis auspiciam complet, denotat, ut arbitror, denarium complere unam decadem, quæ est unitas decadum, sicut primus numerus, sive origo numerorum est unitas numerorum.

53. Librarius, ut par est credere, omisit verba Danielis quæ sequuntur: *Et decies millies centena millium ministrabant ei.* Nam in hoc *decies* Isidori ratio versatur.

56. Quædam hic mutavi, ut commodum sensum redderem. Codex ms. sic habebat: *Decalogi legis ascribitur. Decem... Ab Adam pro genere est usque ad Noe denarius numerus terminatur.* Vide n. 62.

mon rex decem candelabra in domo Dei dextra lævaque constituit.

57. Denique in Zacharia decem sunt homines, sub specie omnium gentium sibi Christum tenentes. Decem sunt et in Evangelio virgines, quæ in sensibus carnis et spiritus, quinario numero geminato, **235** intelliguntur. Decem etiam leprosi mundantur a Domino, novem ex eis ab unitate seclusis. Decem sunt præterea urbes, quas si bene rexeris, cordis et corporis sensus duplicato numero accipies in futurum.

58. At contra in Exodo decem plagis percussa est Ægyptus, et in Apocalypsi decem cornua procedunt ex mari, et decem dies pressurarum Ecclesiæ scribuntur, in quibus status hujus vitæ, et tempus ostenditur. Apud Salomonem autem decem mensibus infans coagulatur in sanguine. Sunt et alia sexcenta. Sed hactenus de denario dixisse sufficiat.

59. Hæc est primi versus numerorum regula, hæc sacramenta, genera et species differentiarum perfectionis. Omnes autem primi versus numeros recapitulantes sub hac veritate tractemus. Unus numerus non est, sed origo numerorum omnium est. Binarius prima pars est, ternarius ordine et virtute primus. Quaternarius duobus paribus constat. Quinarius sibi genius est. Senarius in opere mundi perfectus est, et ab imparibus par est. Septenarius legitimus est, et interdum pro toto est.

60. Octonarius a paribus par est. Novenarius a perfectis imparibus impar est. Denarius perfectus atque finalis est. Termini autem numerorum, vel limites isti sunt: unus, decem, centum et mille. Hucusque ad regulam primi versus disputatum est. Nunc de secunda [Forte, nunc de secundo] tractemus.

CAPUT XII.

De undenaria numero.

61. Undenarius numerus prima secundi versus monas est, qui imparibus suis non habet amplius, nisi solam undecimam, quod est, sicut quinarius solam quintam, et ternarius solam tertiam. In Scripturis autem undenario numero transgressio præcepti significatur, sive diminutio sanctitatis. Unde et undecimus psalmus sic incipit, dicens: *Salvum me fac, Domine, quoniam defecit sanctus.* **236** Sicut enim per denarium scribitur perfectio beatitudinis, ita per undenarium transgressio legis.

62. Illic est quod Adam progenies per Cain usque ad diluvium undenario numero terminatur, ad significandum scilicet peccatum, quod per transgres-

57. In Ms. erat *accipiet* pro *accipies*.

58. In Ms., hic et alibi, in *Apocalypsin* pro in *Apocalypsi*.

59. *Sibi genius est*. Id est, ut puto, quod num. 25, *se semper ostendit*.

61. Forte, qui in partibus suis... quod est unum, sicut.

Ibid. In Ms. *monades* pro *monas*.

Ibid. Ex sancto Augustino serm. 51, cap. 23 et alibi.

62. Progenies ab Adam usque ad Noe dicuntur decem supra, num. 56. Hic dicuntur undecim progenies usque ad filios Noe. Rationem explicat Isidorus, cap. 6 in Genesin, n. 29. Reposui *undecimum*

sionis superbiam sit. Nam et vela cilicina, quibus tabernaculum tegebatur, undecim fieri jubentur, ut et per numerum peccatum, et per cilicium punctiones atque lamenta peccatorum significarentur. In Daniele quoque undecimum bestiarum cornu esse docetur, ad demonstrandum illum auctorem transgressionis diabolum, et filium ejus Antichristum, cujus regni virtus in peccati potentia exaltatur.

65. Nam et Petrus, cadente Juda, ne in undenario numero apostolorum summa permaneret, duodecimum Matthiam sorte electum constituit, metuens ne in numero transgressionis consisteret summa apostolica veritatis, licet et hic numerus in ratione temporum reperitur ascriptus. Undecimo namque Kalendas Aprilis factus fuisse legitur mundus. Undecim etiam perhibentur dierum epactæ, quæ per singulos annos ad cursum lunæ adjiciuntur.

CAPUT XIII.

De duodenario numero.

64. Duodenarius numerus inter alios numeros legitimus ex legitimis numeris est. Propterea septenarii partes altera pro altera multiplicatur. Nam quater terni, vel ter quaterni eundem numerum faciunt, hic autem partibus suis simul ductus non tam consummatur, sed excedit. Ampliorem quippe de se ipsum **237** numerum reddit; nam partes ejus usque ad sedecim perveniunt. Habet enim has quinque, duodecimam, quod est unum, sextam, quod duo, quartam, quod tres, tertiam, quod quatuor, dimidiam, quod sex.

65. Itaque unum, et duo, et tria, et quatuor, et sex, in summam ducta, sedecim sunt. Tali ergo ratione plusquam perfectus habetur. Hic autem duodenarius numerus, ut prædiximus, in Scripturis legitimus, sive cum pro toto ponitur, sive cum in se multiplicatur: pro toto ponitur, ut xii throni, et xii tribus, dum per xii thronos omnes judicantes, et per duodecim tribus omnes gentes significantur.

66. Pro se ipso autem, sicut duodecim per duodecim centum quadraginta quatuor efficiunt, quo numero omnis Ecclesia designatur. Idem autem frequentior est in Scripturis, et inter omnes numeros habetur insignior propter summam patriarcharum et apostolorum.

67. Duodenarius est numerus apostolorum, idem etiam et patriarcharum; sunt enim et totidem minores prophetæ. Lapidibus etiam duodecim, quos sacerdotes gestabant in pectore. Duodecim præterea in bestiarum cornu pro undecim bestiarum cornu. Posset quoque legi *undecim bestiarum cornu*. Sed ex Daniel. vii, 20, præferendum videtur *undecim bestiarum cornu*.

65. Nonnulli veterum mundum autumno conditum asseruerunt; sed plerique Patres verno tempore creatum mundum tenent, Cyrillus Hierosolymitanus, Basiliius, Nazianzenus, Ambrosius, Theodoretus et alii. Confer concilium jussu Victoris papæ a Theophilo Alexandrino celebratum in append. 8, tom. III, pag. 515.

64. In Ms. erat *quaterni* pro quo lego *nam quater terni*. Pro *exceditur* posui *excedit*. Fortasse legendum *simul ductis*, et non *tantum consummatur*.

lege apostolici fontes leguntur, juxta quos septuaginta creverunt palmæ; duodecim namque Israel tribus vocantur. Duodecim etiam exploratores ad terram sanctam mittuntur, quibus botrus in ligno sub typo Christi defertur.

68. Denique et propter æternitatis testimonium de Jordanis anne lapides duodecim auferuntur, qui ponuntur in loco ubi secundo circumcisis est Israel. Porro Elias ex duodecim lapidibus ædificavit altare, et apud Matthæum XII fragmenta cophinorum superferunt in solitudine. Item in Apocalypsi de singulis patriarcharum tribus duodecim millia signantur in frontibus. Super caput quoque Agni corona duodecim stellarum resplendet, et fundamenta etiam Jerusalem ex duodecim pretiosis lapidibus sunt, et ipsa civitas XII stadiis est undique versum, et ejusdem civitatis XII portarum ingressus habetur.

69. Hic duodenarius numerus sexies multiplicatus facit septuaginta duos discipulos, qui missi sunt ad prædicandum per totum mundum in septuaginta duabus linguis divisum. Item multiplicatus in sese efficit centum quadraginta quatuor, qui est mensura murorum Jerusalem.

238 70. Idem ipse quoque multiplicatus facit centum quadraginta quatuor millia signatorum, id est, universitatem sanctorum. Præterea et in temporibus et in partibus mundi convenit numerus iste. Duodecim enim mensibus explet sol iste visibilis annus: duodecim etiam flabra ventorum universum peragrunt mundum. Duodecim etiam horæ sunt diei, totidemque horæ sunt noctis.

CAPUT XIV.

De denario ternario numero.

71. Denarius ternarius numerus propter tria et decem designat legem, et legislatorem, Decalogum, videlicet, et Trinitatem. Competenter autem hic numerus apostolo Paulo ascribitur, qui ejusdem tenet numeri locum in ordine apostolorum.

72. Nam idem ante legis doctor, postea divinæ Trinitatis in gentibus exstitit evangelicus prædicator, quasi decem et tria tenens. Unde et ipse Benjamin, de cuius stirpe Paulus est ortus, in tribu tertia decima computatur, Ephraim et Manasse annumeratis pro Joseph in ordine patriarcharum.

CAPUT XV.

De denario quaternario numero.

75. Denarius quaternarius numerus, quia ex duobus septenariis constat, gemitum nobis insinuat, sive hunc temporalem, quem veteres in otio siguraliter utebantur, sive illum æternum, in quo a laboribus suis omnes sancti expectant requiem. Reperitur autem juxta Evangelium in generationibus temporum.

70. Duodecim horæ diei in Evangelio commemorantur. Nox quoque quatuor vigiliis constabat, unaquæque vigilia tribus horis. Inæquales autem erant diei noctisque horæ pro temporum varietate.

73. *Quem utebantur.* Isidoriana phrasis est, ut ex ejus præsertim mss. operibus sæpe constat. Sed pro gemitum aliud videtur reponendum, quod requiem

Ab Abraham namque usque ad David quatuordecim generationes annumerantur. Item a David usque ad transmigrationem totidem generationes reperiuntur; **239** rursusque usque ad Christum generationes quatuordecim computantur.

74. In lege quoque quarto decimo die mensis primi pascha celebrari jubetur de carne agni immaculati. In Ezechiele autem quatuordecim extenditur cubitis crepido cælestis altaris (*Ezech. XLIII, 17*). Quatuordecim præterea annis servivit Jacob Laban. Quatuordecim anni fuerunt ubertatis [*Forste, sterilitatis et ubertatis*] in Ægypto sub Joseph.

75. Paulus quoque apostolus post annos quatuordecim ad evangelizandum ascendit in Jerusalem, Barnaba secum et Tito assumptis. Idem quatuordecim Epistolis prædicationis suæ sermonem conclusit. Porro Job pro tolerantia meritis quatuordecim millia ovium in fine recepit. Puer quoque in adolescentiam post annum quartum decimum transit, atque gignendi virtutem anno quarto decimo sumit.

CAPUT XVI.

De quindenario numero.

76. *Quindenarius* numerus juxta decisionem suam rationum, quia ex tribus partibus constat, imperfectus est. Habet enim primam, et tertiam, et quintam tantummodo. Sed prima ejus unum est, quinta ejus tria sunt, tertia vero quinque, qui efficiunt novem. Hic autem mystice in duabus decimis partibus et præsens tempus significat, et æternum demonstrat.

C 77. Constat enim ex septem et octo, qui faciunt quindecim, sed et septem ejus ad temporum cursum pertinet, quod duobus septenis peragitur, octo vero ad fidem rationis, ubi in æterna pace gaudebitur. Octavo enim die, qui est post Sabbatum primus, Dominus resurrexit, cujus figuræ mysterio æternitas futuræ resurrectionis manifestatur. Siquidem et septem ejus pro Sabbati cultu Testamentum Vetus insinuant. Octo vero ejus dominicam resurrectionem Novum Testamentum demonstrant.

78. Recte ergo hic numerus societatem significat Testamentorum. Hinc est quod apostolus Paulus quindecim diebus in Jerosolymis cum **240** Petro se commemorasse testatur, ut cum eo utrumque Testamentum conferret, et septenarium propter tempus vitæ præsentis, et octonarium propter futuræ resurrectionis æternam beatitudinem, ut animalverteret qualiter et temporalia temperaret, et æterna inbianter appeteret.

79. Hic autem quindenarius numerus mystice dominico ascribitur templo. Quindecim gradus erant in circuitu templi, in quibus sacerdotes et Levitæ

denotet; fortasse *geminum*, ut subaudiatur *septenarium*.

76. *Forste, suarum pro suavem.*

77. In Ms., *septem vero ad fidem.* Fortasse, *dominicam resurrectionem, et Novum Testamentum, vel potius pro dominica resurrectione Novum Testamentum.*

secundum ordinem meritorum astabant, ad quorum etiam exemplum quindecim graduum cantica decantavit propheta, per quos a terrenis paulatim crescendo usque ad templum Jerusalem superne [Forte, supernæ] conscenditur. Quanquam si per denarium iste numerus computatus consurgat, centum quinquaginta psalmos, quos cecinit Propheta, demonstrat.

80. Certe si paulatim ab uno usque ad se ipsum per incrementa consurgat, cxx fideles designat, super quos infusus est Spiritus sanctus, qui et per septenarium numerum septiformis spiritus gratiam acceperunt, et per octonarium numerum æternæ spei gloriam mundo prædicaverunt.

81. Sunt etiam pleraque in Scripturis numeri hujus exempla. Quinta decima enim die solemnitates incipiunt Domini, et quinta decima die mensis festivitas Tabernaculorum est, in qua filii Israel azyrna primum comederunt in eremo, lixeruntque tentoria. Siquidem et Ezechias moriens quindecim annos commeatum vitæ recepit. Altitudo etiam diluvii excrecens totidem cubitis montium juga conscendit. Incrementum autem quinta decima luna tenet; quinto decimo anno indictio solaris finitur.

CAPUT XVII.

De denario senario numero.

82. Denarius senarius constat ex duobus perfectis, qui tamen his partibus continetur. Habet enim sextam decimam, quod est **241** unum; octavam, quod duo; quartam, quod quatuor; dimidiam, quod octo; qui faciunt sedecim.

83. Illic tamen per mysterium prophetis creditur assignatus. Eorum enim libri sedecim esse probantur, id est, Isaias, Jeremias, Ezechiel, Daniel, Osee, Joel, Amos, Abdias, Jonas, Michæas, Nahum, Habacuc, Malachias, Sophonias, Aggæus et Zacharias, quorum figuram sedecim bases illæ gestabant argentæ, in quibus deauratæ tabulæ stabant contra occidentalem plagam.

84. Bases quidem prophetas intelligimus, super quorum splendidissimum vaticinii fundamentum consistit amplissima doctrina apostolorum.

CAPUT XVIII.

De duodevicesimo numero.

85. Duodevicesimus a senario per denarium [Forte, per ternarium] adimpletur, qui sex ætates sunt mundi, cujus senaria series tripartita ratione temporum distribuitur, id est, ante legem, sub lege, sub gratia, in qua tertia ostenditur sacramentum fidei, quod ad salutem animarum suscipimus. Hujus numeri mysterium evangelica mulier illa, typum Ecclesiæ gerens, expressit, quæ a Domino post octo et decem annos erecta atque sanata est.

86. Redemptor enim noster sexta ætate descendit ad salutem nostram, cujus senarii numeri formis illa

81. Ms. Codex sic habebat: *In elementum autem quinta decima luna terræ, quinto decimo anno indictio solaris finitur.*

82. *Sextam decimam.* Intellige partem. Mox legen-

A ratio adjecta, ter seni decem et octo efficiunt, et explent mulieris ejusdem typicum sacramentum.

CAPUT XIX.

De undevicesimo numero.

87. Undevicesimus numerus lunaris cycli enucleatius rationem perstringit; denique in ejus cursu paschales quartæ decimæ lunæ in omnium annorum revolutione sine ulla ambiguitate repetuntur, recurrente semper in sese ejusdem decem novenalis cycli cursu, qui dum usque ad finem circuitus sui peragitur, rursus eisdem lineis, quibus a principio cœpit, revolvitur.

242 CAPUT XX.

De vicenario.

88. Vicesimus quoque numerus, secundi versus finem faciens, partibus suis plusquam perfectus habetur. Illic autem ex duplici decalogo constans, designat geminam legis scientiam, quasi apertum et absconditum, simplex et mysticum. Pertinet autem ad tabernaculi dominici sacramentum.

89. Ibi namque ad australem et septentrionalem plagam bis denæ tabulæ super bases stabant argenteas; et in templo, quod Salomon ædificavit, alæ duorum cherubin xx cubitorum mensura diffundebantur. Datur etiam et hic numerus Israel atque Levi; viginti enim annorum ad prælia eliguntur, et xx annorum tabernaculo deservire mandantur.

CAPUT XXI.

De vicesimo quarto numero.

90. Vicesimi quarti summa multa in semetipsa Scripturarum continet sacramenta; unde et sacratus commendatur hic numerus. Viginti enim quatuor sunt libri legis et prophetarum. Patres quoque viginti et quatuor sunt. Duodecim apostoli, et patriarchæ totidem. Viginti quatuor etiam classes sacerdotum fuerunt ab initio legis in populo Judæorum, quæ vicissim in templo hostias immolabant.

91. Singulæ classes singulos pontifices summos habebant, quorum nominibus classes nuncupabantur. Apud Joannem quoque sedilia viginti quatuor sunt, et viginti quatuor seniores tenentes citharas et psalteria, et adorantes Agnum, nempe et quatuor animalia xxiv alas habebant. Ipse autem viginti quatuor seniorum numerus, si ab uno incipiens paulatim addendo usque ad vicesimum quartum pervenias, trecenti efficiuntur, per quos longitudo arcæ, id est, fides Ecclesiæ significatur, in qua infinita sanctorum multitudo omnium continetur.

92. Præterea ex duobus duodenis numeris vicesimi quarti numeri **243** summa completur, per quos significatur Ecclesia et ex circumcissione et ex gentibus congregata. Itaque et si octavus numerus triplieiter computatur, in quo veræ et sanctæ circumcissionis figura est, vicesimum quartum numerum facit, in quo figuraliter edocentur, inamputatione vitiorum credere

dum videtur qui faciunt quindecim.

87. In Ms. erat *cycli circuitu cursu; delevi circuitu, quod videtur glossa.*

nos debere in Patrem, et Filium, et Spiritum sanc- A tum.

95. Idem etiam numerus septuaginta duos discipulos ostendi, quos Dominus binos ante faciem suam præmisit, ternario numero in se multiplicato. Denique ter vicies quaterni septuaginta duo faciunt. Nam et si sexies quartum numerum supputes, et quatuor præferre elementa mundi, in quibus cuncta subsistunt, et qui sunt in operibus mundi hujus, in quo ipsa elementa subsistunt.

CAPUT XXII.

De tricenario numero.

94. Tricenarius numerus ex denario triformiter posito consummatur. Habet enim denarium ter propter Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum, et propter decem præcepta legis, quæ nobis dono ejusdem Trinitatis ad conservationem vitæ concessa sunt. Hinc est quod arcæ altitudo triginta cubitis erigitur, quia Ecclesia Decalogi mandato fide Trinitatis perficitur, ejus decemala in Scripturis talia reperitur.

95. In Zacharia enim Dominus triginta argenteos pretium suæ mortis accepit, et in Evangelio Christum Judas totidem argenteis venundavit. Ipse quoque Dominus et Salvator noster eadem ætate in Jordanem descendit, et mundo Evangelium prædicavit. Siquidem et tricesimus fructus conjugatorum datur propter carnis conflictum, ne libidine superentur.

96. Menses quoque tricenis diebus consistunt; horæque totidem **244** momentis conficiuntur, atque in omnium rerum personarumque repetitione tricennalis annorum objectio finem ponit.

CAPUT XXIII.

De quadragenario numero.

97. Quadragenarius numerus plenitudinem indicat temporum, tanquam eo sæcula consummantur, ejus numeri typo et lex, et prophetæ, et Evangelia monstrantur; quadragenis enim diebus Moyses, et Elias, et Dominus jejunaverunt, præbentes nobis significationem, ut quandiu in hoc sæculo consistimus, a cunctis illecebris carnalium vitiorum nosmetipsos abstinemus, manentes sub conservatione Decalogi præceptorum, qui per fidem in quatuor mundi partes diffunditur, ut decies quater ducta quadraginta dies impleantur.

98. Hoc significaverunt quadraginta dies diluvii, procellas scilicet, et turbines sæculi hujus, quæ patitur Ecclesia. Hoc etiam et quadraginta anni in eremo, quibus significatur laboriosum nos in sæculo habere cursum, dum ad promissum cœlestis patriæ

95. *Supputes, et quatuor, etc.* Non satis percipitur sensus, et aliquid, ut opinor, deest.

95. Isidorus fortasse scripsit, *venundedit*.

96. *Momentum* pro exiguo temporis spatio sumitur; sed quod horæ dividerentur in triginta partes, quæ *momenta* vocarentur, nescio an abbi scriptum reperitur. Quod *tricennalis objectio* annorum finem in rerum repetitione ponat, exprimitur etiam in concilio Hispalensi II, cui sanctus Isidorus præfuit, c. 2, ubi usurpatur hoc ipsum verbum *tricennalis objectio*, ut videri potest in append. 4 ad tom. II, pag. 520.

prætendimus regnum. Nam illud, quod quadraginta diebus Dominus tentatur in eremo, id declarat, quia quandiu in hoc corpore sumus, tentationes portamus. *Tentatio est enim*, ut ait Job, *vita humana super terram* (Job. vii, 1).

99. Hinc est quod Ezechiel quadraginta diebus solis peccata Judææ pronuntiavit, quia tantum in hoc mundo licitum est remissionis fructum consequi penitentiam. In futuro autem nihil præstat confessio, sed sola sanctorum et piorum futura est retributio.

CAPUT XXIV.

De quadragesimo sexto numero.

245 100. Quadraginta, scilicet, et sex numerorum ratio in Evangelio pro templo ædificatur; qui refertur ad fabricam dominici corporis, propter quam templi mentio facta est; in cujus figuram templum a Judæis destructum triduo citaturum se esse dicebat. Numerus enim ipse senarius multiplicatus conceptione Virginis et partum ostendit. Dixerunt enim ei: *Quadraginta et sex annis ædificatum est templum* (Joan. II, 20).

101. Quadragies sexies seni fiunt ducenti septuaginta sex, qui numerus dierum complet octo menses [*Forte, novem menses*], et sex dies, quibus feminarum perfectum tempus pariendi comperitur, non quia partus hujus numeri termino compleatur, sed quia in conceptione dominici corporis usque ad partum idem numerus invenitur. Octavo enim Kalendas Aprilis prædicatur esse conceptus, et octavo Kalendas Januarii natus esse probatur.

C 102. Ab illo ergo die usque ad istum ducenti septuaginta et sex dies inveniantur, quibus computatis per senarium numerum quadragies sexies adimpletur. Quo numero et ædificatio templi, et perfectio corporis declaratur, de quo specialiter dixerat, *Et in triduo suscitabo illud* (Joan. II, 20). Hoc autem dicebat de templo corporis sui, quod, mortis passione devicta, post triduum suscitaretur. Sicut per quadragenarium temporis hujus labor, vel terminus, ita per quinquagenarium æterna illa beatitudo significatur.

105. Denarius enim additus ad quadragenarium laborantibus in hoc sæculo fidelibus merces illa persolvitur, quam acceperunt primi et novissimi operantes in vinea, sicut quinquagenarius in illa requie ac lætitia sempiterna. Hinc est, quod in lege quinquagesimo anno jubilæi requies colebatur, ad significandum quia post laborem hujus mundi pervenitur ad futuri requiem sæculi.

97. Expositio mystica numeri quadragenarii his et similibus rationibus apud sanctissimos Patres passim occurrit, quod hic numerus quadraginta dierum jejunio quodammodo a Christo consecratus fuerit. Legi poterit: *Tanquam eo sæculo consummatur*.

98. *Et quadraginta anni*. Scilicet, significaverunt. In Ms. erat *et quadraginta annos*. Verba Jobi in Vulgata sunt: *Militia est vita hominis super terram*.

99. In Ms. *soli pro salis*.

100. Forte legendum, *triduo suscitaturum*.

102. In Vulgata nostra: *Et in tribus diebus suscitabo illud*.

CAPUT XXV.

A

CAPUT XXVII.

De quinquagenario numero.

246 104. Hic autem numerus in sanctis Scripturis saceratus est propter Spiritum sanctum. Quinquagesimo enim die egressionis Israel ex Ægypto date sunt tabulæ legis in vertice montis Sina, et post passionem Christi quinquagesimo die descendit super cxx fideles Spiritus sanctus; idenque et quinquagesimus psalmus indulgentiæ et remissionis est.

105. Unde et in Evangelio quinquaginta etiam denarii debitoribus relaxantur. Nam quod in diluvio quinquaginta cubitis arceæ altitudo diffusa est, ejusdem sancti Spiritus dilatata in mundo gratiam designabat, sicut dicit Apostolus: *Gratia Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis* (Rom. v, 5).

CAPUT XXVI.

De sexagenario numero.

106. Sexagenarius numerus, cujus summa a perfecto senario per denarium adimpletur, significat omnes sanctos, qui per observationem decem mandatorum perfectionem sanctitatis accipiunt. Hæc Salomon de Christo in Canticis canticorum eloquitur: *Sexaginta*, inquit ille, *reginæ* (Cant. vi, 7), sanctorum scilicet animæ, fidei vinculo Christi amore connexæ, qui dum Salvatori... (per) obedientiam copulantur, quasi sexagenario numero computantur.

107. Hi sunt quibus et ille in Evangelio sexagesimus fructus permittitur, qui divinis mandatis perfecti agonem adversus carnis concupiscentiam gerunt; sed idcirco sexagenarium percipiunt fructum, quia ad hanc usque ætatem congressio exultat [*Forte*, exultat] libidinum. Quandiu ergo certamen, tandiu corona. Hinc est quod et milites in **247** procinctu positi post sexagesimum annum certaminibus bellicis subtrahuntur, et in otio consenescent.

105. In Vulgata: *Charitas Dei diffusa est*, etc.

106. In Ms. erat *illæ reginæ*. In parva lacuna supplevi *per*, ut sensum redderem, et fortasse aliud non deest, nisi *per fidelem*.

108. Corruptum videtur *assei quadraginta, bis deni quadraginta*. Pro quibus verbis hæc tantum legere præstaret, *bis viceni quadraginta*.

109. *Forte, qui a Deo in vitam*, etc.

110. Verba psalmi in Vulgata hæc sunt initio: *In die qua eripuit eum Dominus de manu*, etc. Pro ca-

Ratio de sancto Pentecoste.

108. Quadragenarius numerus ex se etiam quinquagenarium gignit, additis partibus, per quas partes quinquaginta efficiuntur ita; assei quadraginta. Bis deni quadraginta. Quaterni quadraginta. Quinques octoni quadraginta. Octies quini quadraginta. Decies quaterni quadraginta. Vicies bini quadraginta, et additis x, efficiuntur quinquaginta.

109. Per hos numeros significatur in quadragenario numero præsens vita, in quinquagenario vero futura, qui numerus quinquagenarius triplicatus facit illum numerum perfectorum, qui ad eam in vitam æternam prædestinati sunt. Ter enim ductus facit cl, additis etiam tribus. Ipsi ostendunt illam sententiam Evangelii, in qua clmii pisces ad littus educti sunt, qui erant pondere magni, id est, actibus et vita præclari. Septimus decimus vero numerus incipit ab uno, et pervenit usque ad x et vii, et facit eosdem clm. Tres autem qui adduntur, ipsi ante legem, sub lege et sub gratia.

110. Ideo in psalmo septimo decimo sic dicitur: *Cum eripiet eum de manu omnium inimicorum ejus*, et de manu Saulis, ut ostenderetur jam ab omnibus tentationibus præsentis vitæ caruisse, et in illo numero esse sanctorum, id est, in illis clmii piscibus qui in littore separati sunt, id est, qui functi hac vita, omnibus tentationibus hujus mundi, qui quasi pelagus est, caruerunt, et jam in illa æterna beati sunt.

C 111. Numero autem qui dicitur computari ab uno usque **248** xvii multiplicato, fiunt clmii, id est, ad unum adde duo, et fiunt tres. Adde tres, et fiunt sex; adde iv, et fiunt decem; adde v, et fiunt xv, adde vi, et fiunt xxi. Adde vii, et fiunt xxviii; adde viii, et fiunt xxxvi; adde ix, et fiunt xlv; adde x, et fiunt lv; adde xi, et fiunt lxxvi; adde xii, et fiunt lxxviii; adde xiii, et fiunt nonaginta unum. Adde xiv, et fiunt cv; adde xv, et fiunt cxx; adde xvi, et fiunt cxxxvi; adde xvii, et fiunt clmii.

ruisse legi poterit caruisse, quamvis iterum occurrat caruerunt.

111. Hæc lere totidem verbis ex sancto Augustino in psalm. xlix: *Centum ergo quinquaginta tres pisces non tantum numerum sanctorum significat, etc. Decem autem, et septem, si numeres ab uno usque ad decem et septem, addendo numeros omnes gradatim, ut ad unum addas duo, addas tria, addas quatuor, ut fiant decem, addendo quinque, ut fiant quinque, etc., addendo decem et septem, efficiuntur centum quinquaginta tria.*